

Vurdering af de faunamæssige effekter af rævens forsvinden fra og eventuelle genudsætning på Bornholm

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 2. juni 2017

Tommy Asferg

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 11

Faglig kommentering:
Aksel Bo Madsen
Kvalitetssikring, centret:
Jesper R. Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Baggrund	3
Bestilling	3
Spørgsmål 1	3
Spørgsmål 2	4
Spørgsmål 3	6
Spørgsmål 4	6
Spørgsmål 5	7
Spørgsmål 6	7
Referencer	8
Bilag 1.	9

Baggrund

Miljøstyrelsen har modtaget en ansøgning om principiel tilladelse til udsætning af ræv på Bornholm fra Danmarks Jægerforbunds kreds 8. Vildtforvaltningsrådet (VFR) har ønsket at blive inddraget i processen og har ved rådets møde den 15. marts 2017 fået forelagt et notat om overvejelser, proces og udestående viden vedrørende udsætning af ræv på Bornholm. VFR ønsker det fremlagte notat uddybet på en række punkter.

Bestilling

Det er baggrunden for, at Miljøstyrelsen den 11. maj 2017 har afgivet en bestilling til DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, hvori der i forlængelse af Miljøstyrelsens notat om udsætning af ræv på Bornholm ønskes en videnskabelig redegørelse for følgende:

- 1) *Kan det dokumenteres eller vurderes om fraværet af ræv i 1980'erne betød ændringer i faunaen på Bornholm (evt. ud fra vildtudbyttestatik og anden overvågningsdata)*
- 2) *I hvilket omfang vurderes udsætning af ræv at påvirke faunaen på Bornholm - særligt påvirkning af byttedyr og eventuelt øvrige rovdyr/rovfugle? Her ønskes data om rævens fødevalg inddraget og gerne med et estimat af en rævebestands årlige udtag af byttedyr*
- 3) *Er der arter som vil være særligt sårbare ved udsætning af ræv?*
- 4) *Er der forhold, som man skal være særligt opmærksom på ved overvejelser om udsætning af ræv på Bornholm?*
- 5) *Er der viden om den bornholmske rævepopulations genetik - hvor formodes dyrene oprindeligt at stamme fra?*
- 6) *På hvilke øer er der forekomst af ræv - gerne med oplysning om hvor længe forekomsten har været kendt?*

Spørgsmål 1

Kan det dokumenteres eller vurderes om fraværet af ræv i 1980'erne betød ændringer i faunaen på Bornholm (evt. ud fra vildtudbyttestatik og anden overvågningsdata)

Der har desværre ikke været foretaget målrettede undersøgelser af, hvad rævens forsvinden fra Bornholm betød for den øvrige fauna. Med det væsentlige forbehold, at vi ikke ved præcist, i hvilken grad ændringer i jagtudbyttet afspejler ændringer i bestanden for de forskellige vildtarter, så kan Vildtudbyttestatistikken bruges som grundlag for en overordnet vurdering.

I vedlagte artikel, "Ingen ræve - og hvad så?" (Asferg 2002, Bilag 1), er der en detaljeret gennemgang af udviklingen i jagtudbyttet på Bornholm af henholdsvis rådyr, hare, agerhøne og fasan i perioden 1970-2002 med særligt fokus på udviklingen efter rævebestandens sammenbrud som følge af ræveskab. Artiklen er skrevet i 2002, men hvis den skulle skrives i dag, ville datagrundlaget være det samme. Udredningen og vurderingen kan derfor ikke laves på et bedre grundlag i dag. Eneste relevante supplement er, at der i jagtsæsonen 2015/16 blev nedlagt ca. 3.000 rådyr, ca. 4.300 harer, ca. 40 agerhøns og ca. 5.000 fasaner på Bornholm.

Fælles for de fire vildtarter var, at jagtudbyttet steg umiddelbart efter rævens forsvinden, men derefter faldt det igen for agerhøne og fasan, mens det holdt sig på et højere niveau for rådyr og hare. Det er måske et resultat af, at ræven er den vigtigste prædator på rålam og harekillinger på Bornholm, og at der ikke er egentlige "vikarer", der kan udøve et tilsvarende prædationstryk, når ræven forsvinder. Derimod kan prædationstrykket på agerhøne og fasan nok lettere øges i kraft af stigende prædation fra krager, husskader og rovfugle, og det kan være forklaringen på, at udbyttet af agerhøne og fasan faldt igen efter at være steget umiddelbart efter rævens forsvinden.

Spørgsmål 2

I hvilket omfang vurderes udsætning af ræv at påvirke faunaen på Bornholm - særligt påvirkning af byttedyr og eventuelt øvrige rovdyr/rovfugle? Her ønskes data om rævens fødevalg inddraget og gerne med et estimat af en rævebestands årlige udtag af byttedyr

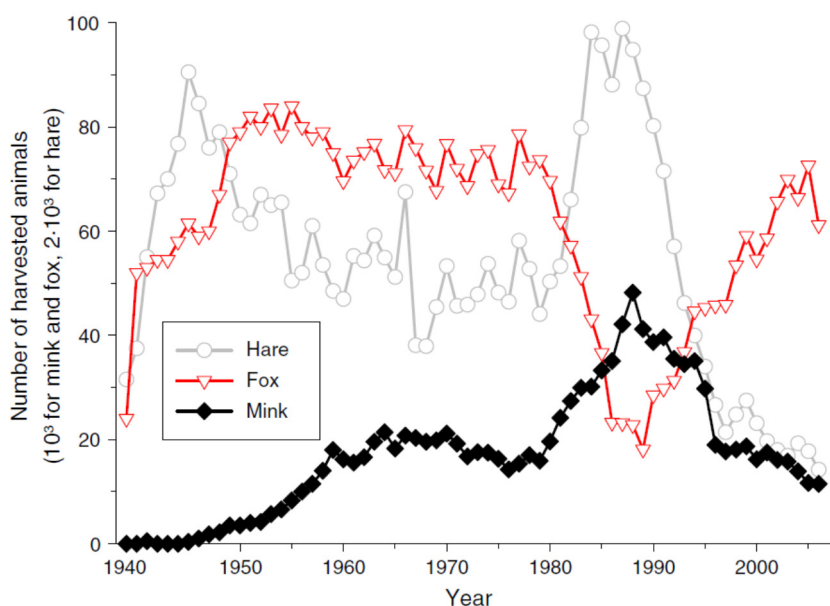
Rovdyr-byttedyr-samfundet i den bornholmske natur er meget mere enkelt og artsfattigt end andre steder i Danmark. P.t. er der kun strejfende huskatte og undslupne/udsatte amerikanske mink eller deres efterkommere, dvs. to arter som efter de aktuelle definitioner er både ikke-hjemmehørende og invasive. Bestandstætheden af disse to arter kendes ikke, og dermed er det heller ikke muligt at lave konkrete beregninger over effekten af deres prædation på forskellige byttedyrarter.

Hvis der igen kom en "normal" bestand af ræv (hjemmehørende, naturligt forekommende) på Bornholm, vil det efter al sandsynlighed medføre en nedgang i bestandstætheden af såvel mink som katte. Denne formodning baseres på en undersøgelse af svingninger i bestandene af ræv og mink i Sverige gennem perioden 1970-2000 (Carlsson *et al.* 2010), hvor de fleste svenske rævebestande blev ramt af skab. Umiddelbart efter udbruddet af skab i sidste halvdel af 1970'erne begyndte jagtudbyttet af ræv at falde, mens udbyttet af mink begyndte at stige (Fig. 1). Disse tendenser holdt sig til slutningen af 1980'erne, hvor udviklingen vendte, så minkudbyttet begyndte at falde, mens ræveudbyttet steg. Carlsson *et al.* advarer mod overfortolkning af korrelerede data og nævner, at andre faktorer kan være i spil, men de argumenterer for, at udviklingen er et resultat af konkurrence mellem ræv og mink, såvel konkurrence om føderessourcer (*exploitative competition*) som fysisk fortrængning (*interference competition*) eller endog prædation (*intraguild predation*).

Der er ingen grund til at antage, at en eventuel "ny" rævebestand af samme størrelsesorden som den tidligere bestand vil have større indflydelse på den bornholmske byttedyrfauna end den tidligere bestand havde.

Ræven er opportunistisk i sit fødevalg, dvs. den tager især de byttedyr, der forekommer i størst antal på en given lokalitet. Hovedføden er smånavere, især mus, men også gerne harer (oftest killinger), kaniner og rålam, hvis lejligheden byder sig. Derudover tages fugleæg og -unger, og ræven er kendt som en væsentlig prædator på rugende agerhøns og fasaner. Endelig tages en del invertebrater som regnorme, snegle, biller og lign. samt frugt og bær om efteråret.

Figur 1. Jagtudbyttet af skogshare, ræv og mink i Sverige (se tekst). Fra Carlsson *et al.* 2010.

Rævens fødevalg afhænger især af fødeudbuddet på den enkelte lokalitet, men også af forekomst af andre rovdyr og rovfugle, og derfor vil det være et uhyre teoretisk og meget gennemsnitsbaseret regnestykke, der skulle stilles op, hvis der skulle opstilles et estimat over en rævebestands årlige udtag af byttedyr. I stedet er det valgt at illustrere det potentielle fødeudtag gennem udvalgte *case-stories*. Der findes mange undersøgelser, som beskriver forskellige rovdyrs fødevalg, hvorimod der meget sjældent laves grundige undersøgelser af det totale fødeindtag på bestandsniveau endsige betydningen for byttedyrene af dette udtag. Det er forklaringen på, at nogle af de undersøgelser, der refereres til i det følgende, er lavet for 30-40 år siden.

Smågnavere

Pagh *et al.* (2015) har inden for de senere år undersøgt fødesammensætningen hos ræv i to landbrugsområder på Djursland, henholdsvis et intensivt dyrket område med 80 % mark og et ekstensivt dyrket område med 50 % skov. Vægtmæssigt udgjorde smågnavere henholdsvis 60 % og 22 % af føden hos de undersøgte ræve, langt overvejende markmus, men også nogle få mosegrise, rødmus og halsbåndmus/skovmus; der blev kun fundet et enkelt eksemplar af dværgmus og brun rotte. Bestandstætheden af rotte i de to områder kendes ikke, men det normale billede ser ud til at være, at ræven tager relativt få rotter (Wandeler & Lüps 1993).

Hare og fasan

Erlinge *et al.* 1984 undersøgte i 1970'erne prædationen fra 11 forskellige prædatorer på hare og fasan i forhold til deres ynglesucces i et område i det sydlige Sverige. Mindst 40% af den estimerede produktion af harer og næsten 60% af efterårsbestanden af subadulte fasaner blev taget af prædatorerne. Ræv og kat var de vigtigste prædatorer på harer, idet de stod for mere end 90% af hare-prædationen, mens rævene alene stod for omkring 2/3 af fasan-prædationen. Fra rovdyrenes synsvinkel så regnestykket lidt mere "uskyldigt" ud, idet hare og fasan kun udgjorde henholdsvis 3% og 1% af prædatorernes samlede fødemængde.

Rådyr

Jarnemo *et al.* 2004 undersøgte dødeligheden blandt rålam i det sydøstlige Sverige over en 14-årig periode, fra 1986 til 1999. Lammenes gennemsnitlige dødelighed var 42%, men i enkelte år var den over 85%. Ræven stod for 81% af prædationen. 79% af lammene blev født inden for en periode på 25 dage, og dødeligheden var størst i de første og de sidste dage af denne periode. De fleste af de præderede lam blev taget i deres første leveuge; 85% blev taget inden de var 30 dage gamle og 98% inden de var 40 dage.

Agerhøne

Olesen & Illemaan (2015) har i en ny undersøgelse set på prædationen på rugende agerhøns i et område på Kalø. Her viste ræven sig at være den vigtigste enkelt-prædator. I alt 73 % af de undersøgte reder blev udsat for prædation. Ud af i alt 27 præderede, rugende fugle kunne 18 % identificeres som værende taget af ræv, mens ræve-prædation også indgik som en del af andre kategorier som "ræv/grævling" (11 %), "rovpattedyr spp" (4 %) og "ukendt prædator" (22 %).

Det er vigtigt at understrege, at man ikke bare kan tage resultaterne af de oven for nævnte undersøgelser og overføre dem til Bornholm. Lokale levevilkår vil være afgørende for det konkrete fødeudbud, og oven i dette gælder for Bornholms vedkommende det særlige forhold, at der kun forekommer tre arter af rovpattedyr på øen. Men omvendt er der ingen tvivl om, at de refererede undersøgelser er relevante og karakteristiske eksempler på de principper og de sammenhænge, der vil være gældende, hvis der genetableres en rævebestand på Bornholm.

Spørgsmål 3

Er der arter som vil være særligt sårbare ved udsætning af ræv?

Det er DCE's vurdering, at de arter, der vil være potentielle byttedyr for ræven på Bornholm, ikke vil være særligt sårbare ved udsætning af ræv, idet det forventes, at en eventuel rævebestand vil blive jaget/reguleret i et omfang, så tætheden ikke kommer til at overstige de tætheder, der var normale på Bornholm før udbruddet af skab.

Spørgsmål 4

Er der forhold, som man skal være særligt opmærksom på ved overvejelser om udsætning af ræv på Bornholm?

Ræven er en uhyre fleksibel og tilpasningsdygtig art. Den er meget mobil og har en god spredningsevne, og så har den endelig et stort forplantningspotentiale. Der vil derfor kunne blive brug for at indføre en regulering af bestanden allerede få år efter en eventuel genudsætning. For at følge udviklingen bør der indføres en systematisk overvågning af bestanden. Det er vigtigt, at der opstilles klare mål med hensyn til bestandsniveau og indgås aftaler med relevante befolkningsgrupper (landmænd, lodsejere, skovejere, jægere o.a.) om, hvordan bestanden holdes inden for de aftalte rammer.

Spørgsmål 5

Er der viden om den bornholmske rævepopulations genetik - hvor formodes dyrene oprindeligt at stamme fra?

Der er ikke lavet undersøgelser over de bornholmske ræves genetik (pers. medd. Liselotte W. Andersen). Det vurderes, at der vil kunne fremskaffes tilstrækkeligt materiale fra bornholmske ræve (museumseksemplarer m.v., 25-30 dyr) til de relevante undersøgelser, men det vil i givet fald kræve en del ressourcer, såvel tid som penge.

I bogen "Danmarks forhistoriske dyreverden" skriver Aaris-Sørensen (1988): "Også Østersøens historie kan spores tilbage til Senglacial [10.000-13.000 år før nu]. Da isen trak sig tilbage fra det sydlige Østersø-bassin i løbet af Allerødtiden, dannedes en stor isopdæmmed ferskvandssø, kaldet den baltiske issø. I denne issø lå Bornholm, ikke som en ø, men som spidsen af en halvø, der udgik fra Pommern." ... "Omkring 9200 før nu har isen trukket sig videre mod nord. Mellemsverige hæver sig nu så meget, at Kattegat- og Østersø-bassinet igen adskilles. Østersøen bliver atter fersk - den såkaldte Ancylus-sø er dannet - og engang mellem 9700 og 9000 før nu er vandspejlet steget så meget i den sydlige del af bassinet, at Bornholm er blevet en ø."

Det vides ikke præcist, hvornår ræven indvandrede til det område, der siden blev til Bornholm, men Aaris-Sørensen (1988) formoder, at ræven har været til stede i området siden Allerødtiden [11.800-11.000 før nu]. Der er således ikke belæg for at antage, at de ræve, der var på Bornholm, da Bornholm blev en ø, adskilte sig genetisk fra rævene i de landområder, der senere blev til Nordtyskland og Danmark.

Vi har ikke nogen konkret viden om, hvor ofte det efterfølgende er lykkedes ræve fra Sverige, Polen, Baltikum eller Tyskland at nå til Bornholm ved at vandre over isen i strenge vintre, det er muligt, men det er formentlig kun sket i ganske få tilfælde.

I og med at der ikke foreligger genetiske undersøgelser er det således heller ikke muligt at sige noget om, hvor meget bornholmske ræve gennem tiden eventuelt er kommet til at afvige fra rævene på det europæiske fastland. Da der i en lang periode har været tale om en forholdsvis lille, isoleret bestand, er der en vis sandsynlighed for, at simpel genetisk drift har medført en afvigelse i forhold til udgangspunktet.

I lyset af ovenstående synes det ikke at være muligt at fastslå, hvor de bornholmske ræve oprindeligt stammer fra, men der synes ikke at være grund til at antage, at den oprindelige bestand var speciel i genetisk henseende.

Spørgsmål 6

På hvilke øer er der forekomst af ræv - gerne med oplysning om hvor længe forekomsten har været kendt?

Der er desværre ikke lavet systematiske registreringer af rævens forekomst og tilstedeværelse på øer. Det er velkendt, at ræven i isvintre kan nå ud til øer, som ligger forholdsvis langt fra fastlandet, fx Læsø, Ærø og Bornholm. De fleste større, danske øer har en fast bestand, mens de fleste mindre øer jævnligt får besøg af strejfende ræve. På sådanne øer bliver ræven dog ofte udsat for intensiv efterstræbelser, og bl.a. derfor kan den have svært ved at opretholde

en bestand på mindre øer som fx Anholt, Endelave, Sejerø og Agersø, hvor der eksempelvis ikke blev registreret ræv i perioden 2000-2003, hvor der blev indsamlet observationer til Dansk Pattedyratlas (Pagh 2007).

Referencer

Aaris-Sørensen K (1988). Danmarks forhistoriske dyreverden. – Gyldendal, 252 sider.

Asferg T (2002). Ingen ræve – og hvad så? – Jæger 11 (6/7): 54-56.

Carlsson NOL, Jeschke JM, Holmqvist N & Kindberg J (2010). Long-term data on invaders: When the fox is away, the mink will play. – Biological Invasions 12: 633-641.

Erlinge S, Frylestam B, Göransson G, Högstedt G, Liberg O, Loman J, Nilsson IN, von Schantz T & Sylvén M (1983). Predation as a regulation factor on small rodent populations in Sweden. – Oikos 40:36-52.

Erlinge S, Göransson G, Hansson L, Högstedt G, Liberg O, Nilsson IN, Nilsson T, von Schantz T & Sylvén M (1984). Predation on brown hare and ring-necked pheasant populations in southern Sweden. – Holarctic Ecology 7: 300-304.

Jarnemo A, Liberg O, Lockowandt S, Olsson A & Wahlström K (2004). Predation by red fox on European roe deer fawns in relation to age, sex, and birth date. – Canadian Journal of Zoology 82: 416-422.

Olesen CR & Illemann J (2015). Statusrapport. Redeprædation hos agerhøne 2013 & 2014. Januar 2015. – Danmarks Jægerforbund. 19 sider.

Pagh S (2007). Ræv *Vulpes vulpes* (Linnaeus, 1758). – I: HJ Baagøe & TS Jensen: Dansk Pattedyratlas. Gyldendal. Side 176-179.

Pagh S, Tjørnløv RS, Illemann JK, Tolsgaard S & Chriél M (2015). Habitatrelateret føde hos ræv (*Vulpes vulpes*) i landbrugsområder. – Flora og Fauna 212: 1-12.

Wandeler IA & Lüps P (1993). *Vulpes vulpes* (Linnaeus, 1758) – Rotfuchs. – I: Stubbe M & Krapp F: Handbuch der Säugetiere Europas 5 (1): 139-193.

Ingen ræve

Et næsten rovdyrfrit jagtrevir på 600 km². Det har i de seneste 15 år været realiteten for de bornholmske jægere. Men hvordan er det egentlig gået med jagtudbyttet af råvildt, hare, agerhøne og fasan på solskinsøen, efter at ræveskaben har fjernet én af jægerens værste konkurrenter?

Det første tilfælde af ræveskab på Bornholm blev konstateret i november 1986. Sygdommen bredte sig hurtigt til hele øen og udryddede stort set alle ræve i løbet af ganske få år. Den voldsomme tilbagegang fornemmes tydeligt ved et kig i den officielle vildtudbyttestatistik. I perioden 1981-1985 skød de bornholmske jægere i gennemsnit knap 800 ræve om året. I årene fra 1986 til 1989 blev der nedlagt henholdsvis 800, 600, 300 og 50 ræve.

Fra 1990 blev ræven totalfredet på Bornholm. På det tidspunkt var der formentlig kun et lille antal ræve tilbage på øen.

Ingen undersøgelser, og dog ...

Det indbyrdes samspil mellem forskellige rovdyrarter og samspillet mellem rovdyr og byttedyr er særdeles kompliceret og derfor svært at undersøge i detaljer. Forholdene bliver lidt mere overskuelige, når det gælder Bornholm, en isoleret ø af begrænset størrelse (ca. 600 km²) uden andre naturligt forekommende rov-pattedyr end ræven.

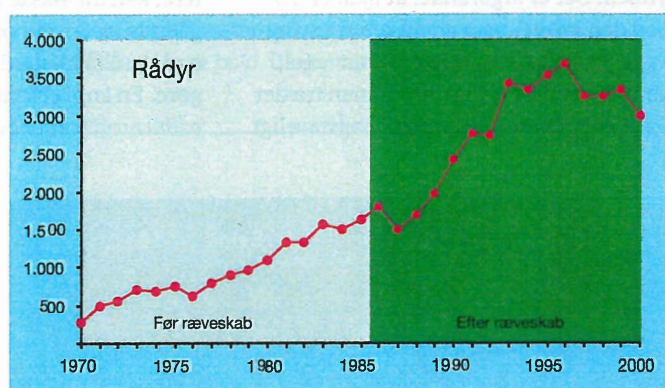
I et vist perspektiv er den situation, der således er afledt af ræveskab, en ønskesituation for jægere og vildtbiologer: Jægeren har fået et næsten rovdyrfrit jagtrevir, og vildtbiologen har fået et forsøgsområde, der er blevet ryddet for ræve, uden at det har kostet én krone til mandskab og udstyr. En ansøgning om til-ladelse til at udrydde rævene i et så stort område af hensyn til „jagtmulighederne“ eller „vildtbiologiske undersøgelser“ ville aldrig blive imødekommet!

Selv om „forsøgsbetingelserne“ således har været helt oplagte, er der desværre ikke blevet igangsat særlige undersøgelser for at belyse, hvad rævebestandens sammenbrud har betydet for de øvrige vildtarter. I kraft af vildtudbyttestatistikken er der dog en mulighed for at sætte tal på udviklingen, om end det må blive på et overordnet og lidt generelt plan.

I statistikken opgøres jægerens udbytte på amtsbasis, og i og med at Bornholm er et selvstændigt amt, er det muligt at bruge statistikken som dokumentation for de op- og nedgange, der er sket i de bornholmske vildtbestande efter rævens forsvinden.

Råvildt

Jagtudbyttet af råvildt på Bornholm steg jævnt i perioden 1970-1985. Da ræven forsvandt, skete der en mærkbar stigning i vækstraten. Det varede ved frem til midten af 1990'erne, hvor væksten gik i stå, og det årlige udbytte stabiliserede sig på godt 3.000.

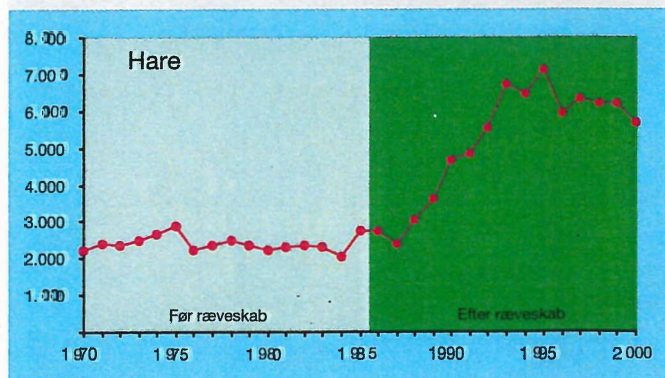

I jagtsæsonen 2000/2001 blev der i gennemsnit nedlagt 5,1 rådyr pr. km² på Bornholm. Det er landets højeste rådyrudbytte og det dobbelte af landsgennemsnittet.

Hare

Fra 1970 til 1985 lå hareudbyttet ret stabilt på godt 2.000. Så skete der en markant stigning i udbyttet frem til midten af 1990'erne, hvorefter udbyttet stabiliserede sig på godt 6.000.

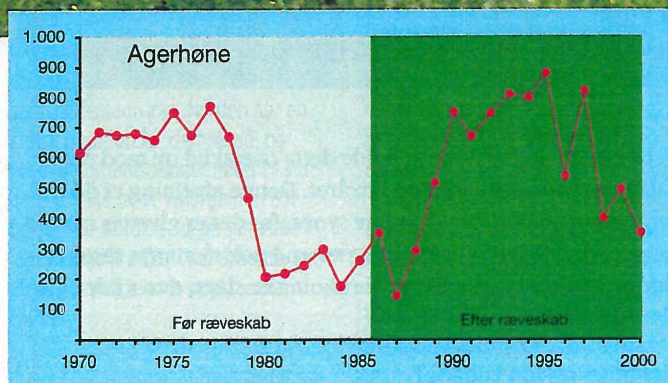
I jagtsæsonen 2000/2001 blev der i gennemsnit nedlagt 9,7 harer pr. km². Det er landets højeste hareudbytte og mere end det firedobbelte af landsgennemsnittet.

Agerhøne

Udbyttet af agerhøns har altid været meget beskedent på Bornholm. Fra 1970 til 1978 lå udbyttet på 600-800, men efter nogle kolde vintre faldt udbyttet til 200-300 fugle om året. Efter 1985

- og hvad så?

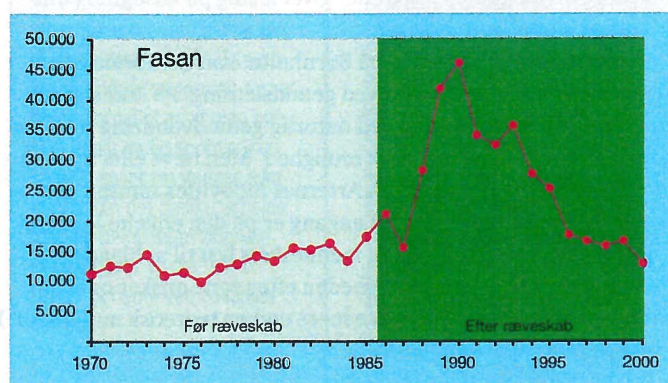
steg udbyttet markant indtil midten af 1990'erne, hvorefter det begyndte at falde ned mod samme niveau som før 1986.

I jagtsæsonen 2000/2001 blev der i gennemsnit nedlagt 0,6 agerhøne pr. km². Det er blandt landets laveste udbytter og omkring det halve af landsgennemsnittet.

Fasan

Fra 1970 til 1985 lå fasanudbyttet forholdsvis stabilt omkring 15.000. Fra 1986 til 1990 skete der en meget markant stigning i udbyttet. Så vendte udviklingen, og udbyttet har været faldende siden. Det er nu på samme niveau som før 1986.

I jagtsæsonen 2000/2001 blev der i gennemsnit nedlagt 21,7 fasaner pr. km². Det er omkring 25 % over landsgennemsnittet. Da udbyttet toppede i 1990 med tæt ved 80 fugle pr. km², var det landets højeste og næsten fire gange så højt som landsgennemsnittet. Og her er det værd at bemærke, at der ikke er udsat fasaner

på Bornholm siden 1950 (jf. H. Kørvæls reportage om jagten på de „vilde bornholmere“ i Jæger 10/2001). Da der således er tale om vilde fugle, må for eksempel dårligt vejr og prædation fra såvel rovdyr som rovfugle, inkl. krager og husskader, generelt formodes at have større indflydelse på svingningerne i jagtudbyttet på Bornholm end mange andre steder i landet, hvor en væsentlig del af fasanudbyttet er et resultat af udsætning.

Øvrige vildtarter

Flere andre arter kunne tænkes at reagere på rævens forsvinden. Det gælder for eksempel mink, kaniner, krager, husskader og rovfugle.

Det årlige udbytte af mink steg i sidste halvdel af 1990'erne til et niveau omkring 100. Det kan godt være et tegn på, at der er kommet flere fritlevende mink på øen, men det kan også spille en rolle, at der i samme periode er blevet en større opmærksomhed omkring minken foranlediget af den afprøvning af slagfælder, som Skov- og Naturstyrelsen har gennemført på Bornholm i sidste halvdel af 1990'erne.

Kaninudbyttet er også steget lidt, men da der er tale om små tal, er de behæftet med forholdsvis stor usikkerhed.

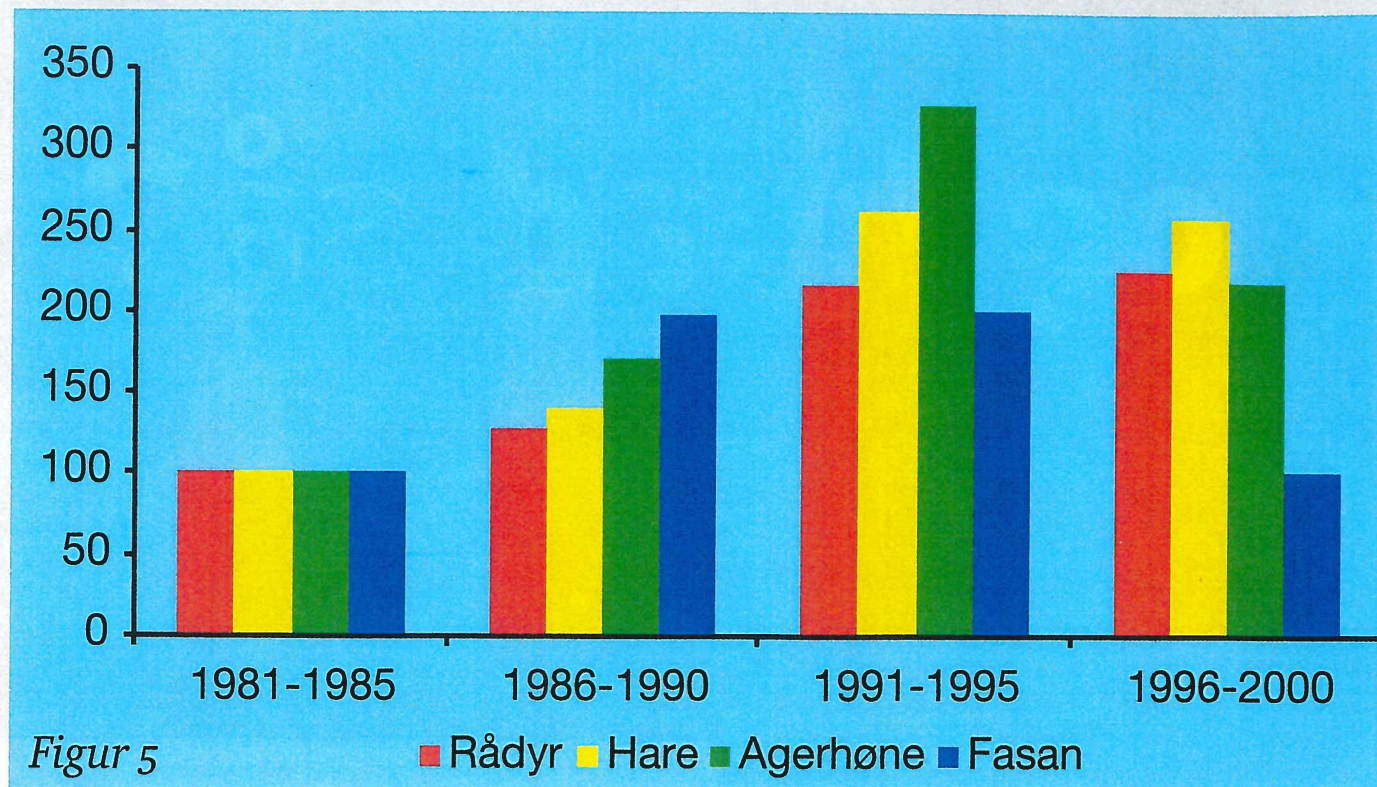
Udbyttet af krager og husskader har vist samme faldende tendens på Bornholm som i det øvrige land. Det er ikke en afspejling af udviklingen i bestandene, for der er gennem mange år konstateret en markant stigning i ynglebestandene af de to arter. En væsentlig del af faldet skyldes formentlig reducerede muligheder for jagt og regulering i forårstiden.

Den samlede effekt

Med årlige udbyttelniveauer varierende fra et par hundrede agerhøns til næsten 50.000 fasaner kan det være svært at vurdere, om den ene vildtart har reageret stærkere på rævens forsvinden end en anden.

I Figur 5 (se næste side) er udbyttet for rådyr, hare, agerhøne og fasan vist som gennemsnit for femårsperioder. Udbyttet i perioden 1981-1985, dvs. årene umiddelbart forud for udbruddet af ræveskab, er for hver af arterne sat til 100. Derefter er udbyttet i de tre efterfølgende femårsperioder beregnet i forhold hertil.

Figuren viser, at udbyttet af hare og rådyr steg noget umiddelbart efter udbruddet af ræveskab, men nåede først sit højeste ni- ►

► veau i perioden 1991-1995 og har derefter holdt sig 100-150 % over niveauet før 1986.

Udbyttet af agerhøne viste samme stigningsmønster som hos rådyr og hare – blot mere markant – men det begyndte at falde umiddelbart efter.

Der skete en fordobling af det gennemsnitlige fasanudbytte allerede i perioden 1986-1990. Udbyttet forblev højt i den efterfølgende periode, men faldt så i perioden 1996-2000 til samme niveau som før skabens ankomst.

Nødvendige forbehold

Denne form for sammenligninger kan virke besnærende, men de skal tages med en række forbehold. Det er for eksempel vigtigt at gøre opmærksom på, at rævens prædation ikke har samme betydning for de fire arter.

Udviklingen efter rævens forsvinden vil endvidere afhænge af, om lettelsen i det samlede prædationstryk blot resulterer i et øget tryk fra for eksempel krager, husskader og rovfugle. Mange undersøgelser har dokumenteret, at krager og skader kan udøve en særdeles mærkbar prædation på agerhøns og fasaner. Derimod betyder de formentlig relativt mindre for harerne og naturligvis ikke spor for rådyrene.

Ræven er langt den vigtigste prædator for rålam og harekilling-er. Dette kan være noget af forklaringen på, at udbyttet af agerhøns og fasaner hurtigt begyndte at falde igen, og at udbyttet af rådyr og hare – indtil videre – ser ud til at forblive på et forholdsvis højt niveau.

Overskuddet skrumper ind

Hvis man ser på de nøgne tal, så kan „resultatet“ af ræveskab på Bornholm indtil videre også gøres op på en anden måde: I forhold til femårsperioden forud for skabudbruddet har der i hvert af årene 1986-2000 i gennemsnit været et „ekstra“ jagtudbytte på ca. 1.300 rådyr, 2.800 harer, 300 agerhøns og 10.300 fasaner. Laver man det tilsvarende regnestykke for jagtsæsonen 2000/2001 er den samlede gevinst skrumpet ind, idet der er et „overskud“ på 1.500 rådyr, 3.300 harer og 100 agerhøns, mens der er et „underskud“ på 2.700 på fasankontoen.

Her er det jo fristende at holde dette overskud op mod det tabte ræveudbytte – ca. 800 om året. Denne afvejning er ikke så let, som det umiddelbart kunne synes, for der er givetvis mange jægere, der hellere vil skyde en ræv end nok så mange fasaner – uanset at der er tale om den bornholmske slags, dvs. vilde og vel-flyvende.

Kommer ræven tilbage?

Rævespørgsmålet er stadig „hot stuff“ på Bornholm. Det ene store spørgsmål går på, om ræven er helt uddød på øen. Det er vanskeligt at afgøre med 100 procents sikkerhed. Der er for eksempel set fod efter ræv så sent som „for et par vintre siden“. Det tyder på, at der godt kan være enkelte ræve tilbage, men hvor mange der er, og om der i givet fald er nok individer til at genopbygge en stabil og livskraftig bestand, vides ikke.

Spøgefugle har i flere tilfælde bidraget til usikkerheden ved at smide en død ræv i vejkanten. Disse „trafikdræbte“ ræve er formentlig bragt til Bornholm fra jagtture i Danmark, Sverige eller Polen af personer, som enten bare vil lave rav i den eller „bevise“, at der fortsat er ræve på Bornholm – og dermed udsætte diskussionen og den endelige afgørelse om eventuel genudsætning af ræve.

Genudsætning eller ej er nemlig det andet store spørgsmål i denne sag. Såvel blandt jægere som blandt andre naturinteresserede befolkningsgrupper er der både tilhængere og modstandere af genudsætning. Indtil videre har Skov- og Naturstyrelsen som ansvarlig myndighed på området givet afslag på ansøgning om genudsætning.

Hvis ræven først er uddød på Bornholm, kan der formentlig kun genetableres en bestand ved genudsætning. På kort sigt vil etablering af en ny bestand ved naturlig genindvandring stort set kun eksistere som en teoretisk mulighed. Men ræve eller ej – naturen som sådan er „ligeglad“. Arternes indbyrdes samspil går videre med de „spillere“, der nu engang er på den enkelte lokalitet.

Det skal dog ikke undre, om menneskets lyst til at blande sig i spillet og tilrettelægge virkeligheden efter egne ønsker og luner endnu en gang viser sig at være mere end en teoretisk mulighed! ▶

ta@DMU.dk